

ДО ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОСТІ ТА РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ТА ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ПРИКОРДОННОГО ВІДОМСТВА УКРАЇНИ

ON THE PROBLEM OF EFFICIENCY AND EFFECTIVENESS OF FIRE TRAINING AND PERSONAL SAFETY OF FUTURE OFFICERS OF THE BORDER GUARD OF UKRAINE

Сфера правоохоронної діяльності є надзвичайно важливою для нормального функціонування суспільства, зокрема українського. Прикордонна служба України виконує суттєві функції щодо охорони кордону держави. Якість такої діяльності залежить від рівня підготовки відповідних фахівців. У системі підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників виділяють декілька видів підготовки, а саме: спеціальну, фізичну, особисту, гуманітарну тощо. Представлена стаття присвячена аналізу особливостей формування умінь і навичок у вогневій та особистій підготовці (сфера особистої безпеки). Зміст зазначених видів підготовки потребує його постійного оновлення, вдосконалення. У статті актуалізовано проблему підготовки майбутніх українських фахівців правоохоронної сфери. Подано аналіз системи моніторингу у дидактиці, а також аналіз наукових праць відомих вітчизняних та зарубіжних науковців. Розкрито зміст поняття «моніторинг» та його значення у сучасній науці. Виділено суттєві ознаки у дефініції «моніторинг» та адаптовано їх до проблеми діагностики рівня сформованості вмінь у процесі вогневої та особистої підготовки. Проаналізовано моніторингові (діагностичні) процедури щодо визначення рівня сформованості знань та вмінь. Здійснено аналіз понять «критерій», «показник». Відповідно до особливостей формування умінь застосовувати спецзасоби та зброю і забезпечувати особисту безпеку майбутніми офіцерами-прикордонниками виділено критерій сформованості зазначених умінь. Уточнено зміст критеріїв з показниками для проведення моніторингу рівня вогневої та особистої підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників. Сформульовано узагальнений висновок щодо реалізації моніторингу рівня вогневої та особистої підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників.

Ключові слова: моніторинг, знання, вміння, вогнева підготовка, особиста без-

пека, офіцери-прикордонники, критерії, показники.

Ukrainian Border Agency performs its functions in the context of updating the issues of combating crime in the border regions, numerous illegal migrants, carrying out smuggling activities on the Ukrainian border and other phenomena of a negative nature, which threaten the independence of Ukraine, integrity and lack of integrity, pertaining to the life and health of border guards who carry out an operational and operational function for the protection of the state border. Given the above, it is precisely the level of professional readiness of the frontier officer to protect (defend) the borders of the state that is an important condition for solving all problems. The article actualizes the problem of training of future Ukrainian law enforcement professionals. The analysis of the monitoring system in didactics is presented, as well as the analysis of scientific works of famous domestic and foreign scientists. The contents of the concept of "monitoring" and its meaning in modern science are revealed. Monitoring procedures for determining the level of knowledge and skills development are analysed. The analysis of the notions of "criterion", "indicator" is carried out. In accordance with the peculiarities of the formation of skills to use special weapons and weapons and provide personal security for future border guards, the criteria for the formation of these skills are allocated. The content of the criteria with indicators has been clarified. The efficiency and effectiveness of the educational process in higher education depends on the level of skills development. Skill is a systemic formation that includes knowledge, techniques, skills, willingness to perform certain activities and elements of individual experience. Any ability is based on a person's knowledge and skills. Future professionals should have different types of specific and generalized skills.

Key words: monitoring, knowledge, skills, fire training, personal safety, border guards, criteria, indicators.

УДК 378.147:799.31:355

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-16-1-7>

Волошин В.Д.,

канд. пед. наук,

доцент кафедри фізичної підготовки та особистої безпеки

Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

Постановка проблеми у загальному вигляді. Українське прикордонне відомство сьогодні виконує свої функції в умовах актуалізації питань боротьби зі злочинністю в прикордонних регіонах, збільшення кількості незаконних мігрантів, здійснення контрабандної діяльності на українському кордоні. Такі негативні явища становлять загрозу для незалежності України, цілісності та недоторканності її кордонів, а також проблем, що стосуються життя та здоров'я військовослужбовців-прикордонників, які здійснюють оперативно-службову функцію щодо охорони кордону держави. З огляду на зазначене саме рівень професійної готовності офіцера-прикордонника до

захисту (оборони) кордонів держави є важливою умовою вирішення усіх проблем.

Актуальними питаннями підготовки військовослужбовців-прикордонників до майбутньої професійної сфери є вогнева підготовка та особиста безпека курсантів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Ретельний аналіз педагогічних та військових наукових праць засвідчив, що ефективність певного процесу розуміють як його результат. Беручи до уваги подане вище, вважаємо, що результатом педагогічного процесу є якість особистості інтегративного характеру, якій притаманні обсяг та зміст отриманих знань, умінь та сформованих вмінь та

навичок, що реалізуються у майбутній професійній діяльності [2; 3].

Результати аналізу літератури з проблеми освітнього моніторингу продемонстрували, що він був предметом дослідження багатьох вчених. Такі вчені, як В. Беспалько, С. Шишов, В. Кальней присвятили свої праці дослідженню моніторингу якості шкільної освіти. А. Дахін досліджував успішність та ефективність навчальної роботи, С. Подмазін – загальні питання педагогічного моніторингу [1].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Категорії ефективності та результативності педагогічного процесу є надзвичайно складними за своїм змістом та обсягом. Реалізація контролю за рівнем ефективності або результативності є однією з головних в управлінні конкретними педагогічними процесами.

Використання спеціальних інструментів та єдиної методики контролю дає можливість здійснити об'єктивну оцінку засвоєних знань, умінь, відпрацьованих навичок як об'єкта, так і суб'єкта навчального процесу.

Мета статті – аналіз показників ефективності вогневої та особистої підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників.

Виклад основного матеріалу. Теоретичним фундаментом забезпечення контролю та оцінки будь-якого процесу у педагогічній науці прийнято вважати систему моніторингу. Ця система уможлиблює виміри, оцінки результатів процесу, зокрема кількісних та якісних трансформацій певної діяльності та її виконавців.

У категорії моніторингу відображено постійну фіксацію за відповідним явищем, об'єктом з метою подальшого порівняння його із наявним (розробленим) ідеалом (стандартом).

Проблема об'єктивності оцінки рівня отриманих знань або сформованих умінь стосується систематизації та уточнення критеріїв (мірил), за якими формулюється остаточне (узагальнене) оцінне твердження та використовується рейтингування або шкалювання.

Слід наголосити на тому, що сьогодні існує велика кількість представлених наукових доробок щодо проблем моніторингу у педагогіці, використовуються різноманітні варіанти розкриття змісту цієї дефініції. На нашу думку, суттєвими особливостями педагогічного моніторингу є такі: існування інформаційної системи, для якої необхідним є постійне оновлення інформації; зміст конкретних процедур, що потребують регулярного зіставлення аналогу зі стандартом; розробка зразків з метою порівняння, а також критерії, їх прояв у показниках та рівні їх оцінювання.

Вчена Г. Єльнікова запропонувала прийнятне визначення поняття «моніторинг». Так, за її словами, моніторинг – це супровідне оцінювання та поточна регуляція будь-якого процесу в освіті [4].

Отже, моніторингом у запропонованому дослідженні можна вважати систему, що представляє критерії, показники, рівні, що відображають певний стандарт.

Узагальнений аналіз психолого-педагогічної літератури доводить, що педагогічним моніторингом є процес здійснення таких процедур, як діагностика, прогнозування та проектування педагогічних явищ та процесів.

Виокремлюють такі типи моніторингу в освіті: *продлонгований*, що передбачає багаторазовий збір необхідної інформації протягом тривалого часу; *констатуючий*, що вимагає здійснення обстеження з метою виявлення та пояснення змісту знань тих, кого навчають; *діагностуючий* – це дослідження, що має на меті виявлення причин відповідного стану проблемного питання; *прогностуючий* – дослідження, для якого характерні формулювання прогнозу ефективності або результативності явища або процесу.

Пріоритетна мета моніторингу у вищій школі – доступ до наукової інформації щодо певного компонента чи складової частини педагогічного явища чи процесу. Сучасна педагогіка та психологія активно застосовує різноманітні методи та форми моніторингу, оскільки усі вони мають відповідні переваги та недоліки. Як свідчить практична сторона професійно-педагогічної діяльності, ключовими у системі моніторингу є його достовірність та валідність.

Психолого-педагогічний моніторинг має на меті забезпечити ретельне вивчення освітнього процесу, визначити його передумови, головні умови та наслідки з метою його інтенсифікації та пояснення його результатів.

Слід зазначити, що відмінною особливістю моніторингу у педагогічній сфері є специфічність об'єкта, що підданий діагностиці – педагогічного процесу та його складників.

Діагностування рівня вогневої та особистої підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників варто здійснювати на основі спроектованих моніторингових засобів, зокрема анкет, тестів, усних опитувань, тренінгів. Усі перераховані засоби уможливають оцінку відповідної якості, що впливає на формування умінь застосовувати спецзасоби та зброю і забезпечувати особисту безпеку конкретного фахівця.

Аналіз наукової літератури дозволив визначити основні функції педагогічної діагностики. Ними є такі: оцінка результативності/ефективності педагогічної діяльності; оцінка наявності зворотного зв'язку; визначення індивідуально-типологічних особливостей об'єктів і суб'єктів навчального процесу у процесі їх взаємодії; включення у процес діяльності суб'єктів навчання; визначення перспектив розвитку об'єкта, який діагностують [5].

Ключовим поняттям системи моніторингу є поняття «критерій» – залежна змінна характеристика,

яка є найбільш адекватною для розв'язання практичних проблем [6], а також є ознакою для встановлення оцінки, визначення або класифікації чого-небудь [7].

Наступною важливою характеристикою у системі моніторингу є показник – засіб вимірювання критерію. Показники існують якісні та кількісні. Якісні відображають суттєві, стійкі якості об'єкта, кількісні можна опрацювати статистичними методами [8].

У представленому дослідженні критерієм є відповідне мірило, зразок, а також ознака, яка характеризує педагогічний об'єкт і дозволяє дати йому певну оцінку.

Отже, критеріями сформованості умінь застосовувати спецзасоби та зброю й забезпечувати особисту безпеку є такі: фізична готовність, що передбачає рівень силової витривалості, вестибулярної стійкості, вміння розслаблятися та напружуватися за окремими групами м'язів, вміння вільного керування диханням; психологічний критерій, що означає мотиваційну систему щодо професійної освіти, емоційну реакцію на дії зі зброєю та спецзасобами, витримку оцінки оточення, рівень оволодіння вольовими якостями (працелюбність, цілеспрямованість, наполегливість тощо); знання критерій, що означає отримання певного обсягу знань щодо застосування спецзасобів та зброї й забезпечення особистої безпеки майбутніми офіцерами прикордонної служби; самоаналіз, який полягає у свідомому сприйнятті своєї майбутньої професійної діяльності, здійсненні оцінки та самооцінки щодо застосування спецзасобів та зброї й забезпечення особистої безпеки.

Результативність та ефективність освітнього процесу у закладах вищої освіти, зокрема військових, залежить від рівня сформованості тих чи інших вмінь та навичок. Вміння за своїм походженням є системними утвореннями, що містять знання, засоби, прийоми, готовність реалізувати конкретну діяльність та елементи індивідуально-професійного досвіду. Вміння ґрунтуються на знаннях особистості. Майбутній фахівець (зокрема, фахівець прикордонного відомства) повинен володіти всіма видами специфічних та узагальнених умінь.

Процес формування в майбутніх офіцерів-прикордонників умінь застосовувати спеціальні засоби та зброю й забезпечувати особисту безпеку належить до специфіки певних вмінь завдяки глибині усвідомлення ними сутності, категорій, особливостей та об'єктивних зв'язків. Варто зазначити, що найважливішим завданням у формуванні згаданих умінь є не лише отримання практичного досвіду щодо опанування прийомів та способів застосування спецзасобів та зброї й забезпечення особистої безпеки у професійній діяльності май-

бутніх прикордонників, але й здатність оцінити рівень складності ситуації, зміну тактичного оточення, формулювання адекватних рішень [9].

Процес формування в майбутніх офіцерів-прикордонників умінь застосовувати спецзасоби й зброю та забезпечувати особисту безпеку передбачає усвідомлення усіх прийомів, операцій та теоретичних положень, на яких ґрунтується використання спецзасобів і зброї та забезпечення особистої безпеки. Формування поданих вище умінь полягає у їх удосконаленні, проте остаточно про сформованість умінь можна стверджувати за умови свідомого використання способу розв'язання старих завдань по-новому [10].

Висновки. Ефективність та результативність навчально-виховного процесу у вищій школі залежить від рівня сформованості умінь. Уміння є системним утворенням, що включає знання, прийоми, навички, готовність виконувати певний вид діяльності та використовувати елементи індивідуального досвіду. Будь-яке уміння ґрунтується на знаннях та навичках людини. Майбутні фахівці повинні володіти різними видами специфічних та узагальнених умінь.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Блинов В.М. Эффективность обучения. Москва : Педагогика, 1976. 191 с.
2. Бунимович Е.А. Нужна концепция образования детей с ограниченными возможностями здоровья. *Вестник Российского общественного совета по развитию образования*. 2006. Вып. 15. С. 28-31.
3. Іщенко Д.В. Курс лекцій з військової педагогіки. Хмельницький : Вид-во АПВУ, 1998. 158 с.
4. Єльнікова Г.В. Освітній моніторинг в управлінні загальною середньою освітою. *Наша школа : науково-методичний журнал*. Одеса : Астропринт. 2000. № 4. С. 33-37.
5. Єльнікова Г.В., Борова Т.А., Касьянова О.М., Полякова Г.А. Адаптивне управління: сутність, характеристика, моніторингові системи : кол. Монографія / за загальною редакцією Г.В. Єльнікової. Чернівці : Технодрук, 2009. 572 с.
6. Ингекамп К. Педагогическая диагностика / пер. с нем. Москва : Педагогика, 1999. 240 с.
7. Луначек В.Е. Управление загатоосвітнім навчальним закладом з використанням комп'ютерних технологій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Київ. 2002. 304 с.
8. Полякова Г.А. Адаптивне управління навчальним процесом в умовах загатоосвітнього комплексу : дис. ... канд. пед. наук : 20.02.02. Київ. 2002. 255 с.
9. Потапчук Є.М. Військова психологія : навчальний посібник. Хмельницький : Вид-во Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Б. Хмельницького, 2003. 150 с.
10. Рубинштейн С.Л. Принцип творческой самодеятельности. Москва : Изд-во АПН РСФСР, 1958, 147 с.